
CONSTRUCȚIE, DE-CONSTRUCȚIE, RE-CONSTRUCȚIE**Gorun Manolescu**

CRIFST

Email: gmanolescu@csb.rohttp: www.artifact.fws1.com

ABSTRACT. If an idea has arisen it is not at all enough for maintain that it is true and that it agrees with reality. So, I think that "Postmodernism" idea not agrees with reality, and therefore it is an (absolute) false idea. In this respect, I assert that the "Postmodernism" and "Postmodern (age)" are quit different things because:

- ◆ The "real" Postmodern reality can't be reduced to Postmodernism simulacra;
- ◆ "Third included" (aristotelian) logic of Postmodernism can't described the Postmodern reality;
- ◆ Postmodernism deconstruction is only a simulacrum of a profound deconstruction and reconstruction way to grasp the real territory of Postmodern age; and both such deconstruction and reconstruction (when they will appear) will be based on also profound new insight of a more profound reality;
- ◆ Postmodernist worldwide is an Euro-centric point of view based on a empirical positivism, which is - in all - a result of a rationalism corruption; and his extension to global scale seems to be very dangerous;
- ◆ The Postmodernist Axiom: ' it is absolute true that the "truth" becomes more and more relative up to time when it vanishes ' is a contradiction in terms, and consequently it is a non-sense;
- ◆ Etc..

In fact, in the Postmodern age the "rational prediction" vanishes, and it is replaced by a non-prediction (uncertainty). And what it is real at the micro level (of elementary particles and quantum) also becomes real at macro level. And such thing has becomes more and more obvious in a cyberspace (internet) reality. So, nowadays, we interact with micro level by means of cyberspace (at macro level), and conversely (a double feed-back). If such interaction is today a benefic one - this is the new "hard problem"!

În (Manolscu, 2005) se arată: 'Postmodernismul pune semnul identității între "adevăr", " existență" și "realitate". Realitate redusă la cea "empirica". Fără a se afirma răspicat aceasta. Considerându-se însă ca fiind un lucru subînțeleș, infailibil. O "realitate" (empirică) care a "ascultat", până nu demult, de **predictibilitate**. Chiar și dacă nu mai era una strictă, ci, uneori, relaxată prin probabilitate și/sau o logică aristotelică "lărgită" prin admiterea "terțului inclus". Realitate "empirică" care dă semnale, din ce în ce mai evidente, de **impredictibilitate**. Mai ales după explozia comunicațiilor, în general și a Internetului, în particular. Reproducând la

scară "macro" ceea ce, până nu demult, se întâmpla numai la nivel "micro" (elementar și quantic) în fizică. Și atunci, postmoderniștii găsesc soluția: **"adevărul" - identic cu "realitatea empirică" și, în prelungire, și cu "existența" - începe și el, la rândul său, să se relativizeze, ajungând (impre)vizibil/dictibil. Și acest lucru este postulat (adică, luat drept "adevăr" de necontestat !?) - afirmație ne explicită, dar rezultând dintr-o analiză chiar și sumară - devenind axioma de bază a postmodernismului.** Evident, aici apare o contradicție în termeni între "adevărul" (de necontestat !?) al acestei axiome și relativizarea până la dispariție a "adevărului", în general. Contradicție de care postmodernismul nu este nici măcar conștient !'

* *

Pentru a argumenta cele de mai sus, este necesară stabilirea unui cadru teoretic de referință. În interiorul căruia voi introduce și un punct de vedere personal asupra "de-construcției" (și "construcției"/"re-construcției"). Punct de vedere care cred că este mai cuprinzător decât cel propus de postmodernism prin Derrida (Derrida, 1967, 1980, 1998, 1999).

* *

Un prim pas este să plec de câteva considerații elementare.

Un sistem de gândire este caracterizat de **codul său genetic** și de **longevitate**.

Codul genetic (al unui sistem de gândire) este dat de *premisele* care sunt adoptate *a priori*.

Longevitatea este dată de consecvența/coerența în aplicarea, în cadrul discursului, a unui *set de reguli de inferență*.

Atenție: după cele ce le voi expune în continuare, longevitatea va fi amendată.

Premisele trebuie să fie adevărate.

*

Al doilea pas este să fac unele adăugiri.

Setul de reguli de inferență (ca, de altfel și *premisele*) pot fi explicit formulate de la început (îndeosebi în cazul sistemelor de natură științifică și, mai ales, matematică), sau ele se pot constitui și releva (și nu revela) pe parcurs (mai ales în cazul sistemelor cu tentă filosofică, artistică și, îndeosebi, religioasă).

Sunt absolut de acord cu Liiceanu (Liiceanu, 2003) când se referă la Heidegger: 'Excursia pe teritoriul lui "a fi" i-a împus lui Heidegger confecționarea unui vehicul. Cine va putea să se îmbarce în el... va sfârși prin a aprecia rigoarea și coerența discursului...Invers, cine nu va avea curajul sau dorința să facă acest lucru...va socoti...că are de-a face cu un delir verbal și nicidecum cu un gând *perfect controlat*'.

Generalizând și introducând un punct de vedere personal asupra "de-construcției" și "construcției"/"re-construcției", voi spune că orice sistem de gândire (și un astfel de sistem poate fi extrapolat de la unul individual, la cel al unui grup restrâns și până la unul aparținând specificului unui întreg context cultural) presupune:

1. Din partea autorului-creator:

(a) aplicarea unei **de-construcții** încercând să foreze cât mai adânc în propriul EU

(individual sau colectiv). O **de-construcție** care să depășească senzațiile (cutanate, vizuale, auditive, olfactive, gustative, vestibulare, kinestezice, organice, de durere) care conduc la tipurile actuale de percepții umane unanim acceptate azi de psihologia convențională (Golu, 2002). O **de-construcție** bazată pe un **simț interior** ("mental" zic extrem-orientalii, dar aici se creează o confuzie între ceea ce înțelegem noi, europenii și ce înțeleg ei prin "mental", deci prefer "simt interior") prin care senzația/simtirea "unei prezențe" poate conduce nemijlocit la o "percepție pură" - zic tot extrem-orientalii. **Simț interior** care, potențial, îl posedă, cel puțin, orice ființă umană, dar care poate fi activat doar de câțiva privilegiați. "Percepție pură" prin care se asertează - de către autorul (individual sau colectiv) - "adevărul" unor **premise (cod genetic)**. Toate acestea nu le spune Derrida în cadrul "deconstructivismului" pe care îl promovează (Derrida, 1967, 1980, 1998, 1999). Însă despre ele, întreaga gândire extrem orientală nu obosește a vorbi, de la începuturi și până azi, în continuu (a se vedea, în acest sens, de exemplu, excepționalele 'Dialoguri' ale lui Krishnamurti cu personalități occidentale marcante (Krihnamurti, 1973, 1978, 1983,), dialoguri dintre care se detașează net cele purtate cu David Bhom (Krihnamurti, 1985), precum și cele spuse de Jean Klein (Klein, 1988), Sri Nisargadatta Maharaj (Nisargadatta, 1973), Deepak Chopra (Deepk, 1993), Sogyal Rinpoche (Sogyal, 1992), etc.). În paranteză trebuie spus că se uită prea repede ceea ce, în cadrul contextului cultural European-Occidental, re-descoperă Husserl prin "metoda reducției fenomenologice" (Husserl, 1917);

(b) în acest fel apare și se formulează/exprimă (explicit sau nu) **premise absolut**

noi;

(c) urmează o **construcție**. **Construcție** care fixează, fără excepție, un **set de reguli**

de inferență de asemenea absolut nou. **Set de reguli de inferență** care, uneori, nu ascultă de nici un fel de logică larg acceptată la un moment dat. **Set de reguli de inferență** care, în anumite cazuri, își relevă "logica" proprie abia peste veacuri (e.g. "Logica dinamică a contradictoriului" (Lupasco, 1974,1983) ce pare a se potrivi, într-o

oarecare măsură, sistemului lui Heraclit - numit, la vremea sa , "obscurul"; dar o astfel de logică "pare" numai a se potrivi gândirii heraclitiene - și, ca întotdeauna, aparența înșeală; de fapt, gândirea lui Heraclit își găsește pe deplin "logica" proprie numai în "Logica buddhistă" (Scherbatski, 1962)).

2. Din partea consumatorului obișnuit:

(a) încercarea (conștientă sau nu) de a-și **de-construi** propriul sistem de gândire (în

mod similar cu cel sugerat de Liiceanu în cazul lui Hidegger) pentru a-l înțelege pe cel specific lui (1);

(b) încercarea (tot conștientă sau nu) de aplicare a unei noi **de-construcții** pentru a

"de-conspira" *premisele* și *setul de reguli de inferență* utilizat de (1).

(c) intrarea (a se lăsa "furat") în/(de) sistemul de gândire al lui (1).

3. Din partea interpretului-obișnuit (critic de profesie),

(a) aplicarea unei **de-construcții** ca în cazul (2a);

(b) urmează o nouă **de-construcție** ca la (2b);

(c) finalizarea printr-o **re-construcție**. O **re-construcție** care nu schimbă însă

premisele autorului respectiv, ci - eventual - punându-le numai în evidență; utilizând însă un set de reguli de inferență cât mai apropiat de "logica" consumatorului obișnuit. În acest mod "alteritatea" reciprocă autor-consumator obișnuit se potențează/estompează facilitându-se o comunicare inter-subiectivă fără ca "subiectivitatea" fiecărui actor să fie anulată definitiv (de fapt și aceasta este potențată/estompată), ajungându-se astfel la un fel de stare de "echilibru" care permite inter-comunicarea printre altele și prin limbaj (în orice caz nu o tras-comunicare ca cea propusă de Basarab Nicolescu (Nicolescu, 1999) - gen Jung (Jung, 2003) - bazată pe arhetipuri comune tuturor contextelor culturale. Și care tinde să reînvie visul iluzoriu al modernității legat de "universalitate" și, în consecință, de "obiectivitate" anulând complet "subiectul").

4. Din partea interpretului-creator,

(a) tot aplicarea unei duble **de-construcții** ca la 3(a,b);

(b) în cadrul celei de a doua **de-construcții** se "umblă" și la premise.

(c) În final, în cadrul **re-construcției**, uneori, se propune și un nou *set de reguli de inferență*.

Aici apar sub-tipurile:

(4.1.) interpret - creator tradițional care "umblă" la premisele altui autor - creator fără însă a le modifica în mod fundamental (îmbogățind, de fapt, setul acestora). Ca în cazul, de exemplu, a întregii pleiade de filosofi

ilustrii din contextul nostru cultural, care au urmat după presocratici (presocratici dintre care, însă, trebuie exclus Heraclit) ;

(4.2) interpret - creator de-mistificator care, de regulă, alege un cuplu {"premise autor X1 - premise autor X2"}. În care "premise ...X1" sunt premisele larg acceptate de "istoria" unei tradiții până la un moment dat, iar "premise...X2" aparțin unui autor care a fost ocultat de "istoria" tradiției până la momentul respectiv. Un astfel de interpret (de-mistificator) schimbă "accentul", inversând practic poziția elementelor cuplului și propunând astfel abandonarea "premiselor autorului X1". Și, uneori, îmbogățind și setul premiselor lui X2. În acest fel se urmărește ca "istoria" tradiției să fie forțată să ia o nouă direcție. Evident, în acest caz, într-o abordare mai sofisticată, locul "cuplului" îl poate lua un "n-tuplu". Ajungându-se astfel la un joc combinatoric al permutărilor extrem de complicat și greu de stăpânit. Mai mult, se poate ajunge la încercări de conturare a unor "metafizici transculturale" (Nicolescu, 1999) de factură "modernistă". Sau bazate numai pe "diferențe" (care nu înseamnă nici "contradiții" și nici "complementarități" ci doar facilitarea unei comunicări "inter-subiective", în cazul "mondializării", așa cum se sugerează la punctul (3.c.) - tendință "postmodernistă" (Deluze, 1995). Care însă, deși proclamă "moartea" oricărei metafizici, introduce furișat, pe ușa din dos (păcălindu-se și păcălindu-ne), o "metafizică a textului" = "hiper-text". În măsura în care acesta ("textul") se "obiectualizează" (și nu "obiectivizează"). Așa cum, extrem de sugestiv, spune Mircea Cărtărescu:

'Hipertext și hiperlume
Ce nu-ncape-n minți de gips
El ["Hipertextul" n.n. G.M.] doar s-a salvat din spume
Din iluzie ["text obiectualizat" dar considerat iluzoriu din
moment ce realitatea ultimă este "hipertextul" = "Logosul
Divin" al lui Heraclit n.n. G.M.], eclips.' (M. Cărtărescu,
'Totul este scriitură' din epopeea *Levantul*).

Dar aici este mult de discutat și o voi face altă dată.

Cred că nu greșesc dacă extind sub-tipul (4.2.) și la cazul în care elementele: "premise...X1" și "premise...X2" (cu o eventuală extensie: '...premise...Xn') aparțin unor autori colectivi, mergând până acolo încât X1 și, respectiv, X2 (,...Xn) să fie considerați autorii colectivi care au creat și creează specificitatea unor contexte culturale diferite.

(4.3.) interpret - creator aparent demistificator dar care "mistifică" și care procedează "aparent" ca în cazul (4.2.). Dar, sub "masca" promovării setului "premise...X2" îl "mistifică" pe acesta. Este cazul unor "hermeneuți" și, mai ales, al celor postmoderniști (și ei - se poate spune - că practică tot un fel de "hermenutică"). În frunte cu Derrida. Care - "aparent" - revine la Nietzsche. (Nietzsche, la rândul său, revenind - tot "aparent" - la Heraclit). Dar "deformându-l". În sensul că nu se urmărește "îmbogățirea" seturilor premiselor de la care pleacă unul sau altul (însuși Nietzsche introduce o

"deformare" a premiselor lui Heraclit, așa cum am menționat), ci reducerea la o singură premisă (pe care am încercat să o formulez). Rezultatul ultim al acestei, de fapt, mistificări - practicate de postmodernști - fiind nu schimbarea sensului "istoriei" tradiției, ci o încercare de "înghețare" a "istoriei" într-un prezent continuu, la nivelul realității empirice "macro" (un ACUM și AICI deformat). Singura luată în considerare, fără să se țină seama de faptul că o astfel de "înghețare" își are rădăcinile în cadrul altei realități (nivel al acesteia, i.e. nivelul "micro": elementar și quantic; cel sub-quantic apărând, la o analiză mai atentă, drept un nivel mai "adânc" decât cel micro). Las cititorul singur să analizeze ce se întâmplă atunci când "cuplul" este înlocuit cu un "n-tuplu".

Ar mai fi poate de discutat cazul unui Aristotel (Platon, de exemplu, fiind totuși un "tradiționalist"), Kant, Nietzsche, Wittgenstein sau Husserl care au "rupt" tradiția presocratică (minus, nu o să obosesc repetând, Heraclit) "umbând", în mod fundamental și la premise. Lucru care se întâmplă și în cadrul altor contexte culturale cu îndelungată tradiție. În toate aceste cazuri putându-se vorbi despre adevărați "autori-creatori" de filosofie. Prin urmare, acest tip pare a putea fi redus la tipul (1). În subsidiar trebuie să accentuez că, cel puțin, în cazul lui Aristotel, nu pun în discuție "răul" sau "binele" care l-a făcut orientând, pentru urmași, filosofia - poate fără să vrea - către materialism (devenit, peste secole, "vulgar") și știință (acum "tehnosciență")- lucru care îl voi discuta altă dată - ci constat numai "originalitatea" acestuia, prin "fracturarea" tradiției pe linia presocratică (minus Heraclit). (Evident că aici se poate discuta cât de "original" a fost unul și altul dintre cei enumerați și alții asemenea).

Cred că mai trebuie să accentuez faptul că *simțul interior* intervine nu numai în cazul (1). Cel puțin în sensul că el trebuie (cu excepția cazurilor (1) și (4.3.)) să "rezoneze" cu percepția pură a autorului (generic) ales pentru a fi promovat sau "înțeles".

*

Și acum sunt pregătit să fac ultimul pas. Și anume să încerc să vorbesc despre "adevărul" premiselor unui sistem de gândire.

Referindu-mă la filosofie, voi spune clar, de la început, că în calitate de "filosof debutant" (vorba lui Husserl - Husserl, 1994), afirm următoarele:

1. Cu tot respectul pentru cei "pertinenți" (i.e. filosofii noștri de meserie, "scolastici"), voi fi atât de im-"pertinent" încât să mi se pară "adevărat" ceea ce mi se revelă (și nu relevă) ca "evident". Sau, de la Descartes citire: să 'nu accept niciodată un lucru ca adevărat, pe care să nu-l fi recunoscut în mod evident ca adevărat' (Descartes, 2000).

2. Rejection categoric - drept o aserțiune care contrazice bunul simț - o afirmație de genul 'ceea ce există prin natura sa reprezintă un aspect

ontologic (s.n. G.M.), iar faptul că acesta este cunoscut ca atare reprezintă un altul **epistemologic** (s.n. G.M.)' făcută, adesea, de cei specializați în filosofie din contextul nostru cultural. Dimpotrivă, consider că 'orice **ontologie** este stabilită prin **cunoaștere** și, la rândul său, **cunoașterea** este de natură **ontologică**, între acestea existând o inter-relație greu de a i se atribui un sens preponderent **ontologie** → **cunoaștere**, sau invers' (Manolescu, 2003). Mai clar, consider că noi **cunoaștem** doar în măsura în care, **ontologic**, dispunem de abilități senzitive - și aici nu mă refer numai la simțurile unanim recunoscute de psihologia convențională, ci și la **simțul interior** despre care am vorbit anterior. Mai adaug că afirmația mea, departe de a fi originală, este în consonanță deplină cu una similară pe care se bazează întregul context cultural Extrem-Oriental (Stchebatski, 1962 , Drahmamottara, 1962).

3. Cu cât **simțul interior** al unei ființe umane forează mai adânc dincolo de realitatea cotidiană (macro-empirică) cu atât se aproprie mai mult de adevărul absolut (fără însă a-l atinge) pe care îl poate exprima (sau nu) prin premise ce stau la baza unui sistem de gândire (evident că puțini oameni își propun explicit să realizeze un "sistem de gândire" plecând de la premise clare ; cum, probabil, unii oamenii se pot apropria - mai mult sau mai puțin - de adevărul "absolut" fără a simți nevoia să comunice acest lucru).

4. Ca un corolar al celor afirmate anterior, pot spune acum că disocierea între "adevăr" (grade de "adevăr") și "realitate" (niveluri ale "realității") este **iluzorie**. (Cum tot **iluzorie** este și identificarea "adevărului" (relativizat) cu "realitatea macro-empirică" cum face postmodernismul. Pierzând din vedere faptul că "adevărul" și "realitatea" - fie ea și cea de la nivel macro-empiric - formează, de fapt, un cuplu indisociabil). Iar o astfel de disociere se datorează numai "analicității" exacerbate specifice contextului nostru cultural (European-Occidental). Și care conduce, în acest caz, pur și simplu la un nominalism fără acoperire atunci când vorbim, în mod separat, despre "adevăr" și despre "realitate". Cu atât mai mult când le confundăm promovând izomorfismul/sinonimia "adevăr - realitate". "Analicitate" complet străină, altor contexte culturale, mai mult sau mai puțin cunoscute de noi, cum ar fi cel Extrem-Oriental (dar și altele, e.g. cele puse în evidență de scrierile unui Mircea Eliade (Eliade, 1981 - 1991) sau cele ale unui C. Levi-Strauss (Levi-Strauss, 1978), etc.). În acest sens, iată - drept un exemplu sugestiv - ce spune un gânditor contemporan de origine japoneză: 'Dacă unui muncitor incult din Tokyo cineva i-ar spune: "Ești muritor pentru că...", va replica "*Berabome!*" ("Ești idiot!") înainte ca acesta să-și fi putut termina fraza. Raționamentul analitic este insuportabil, prea greu pentru orientali, din cauza învățăturii intuitive tradiționale....Se cuvine să exprimăm numai concluzia, în mod sintetic și în cuvinte precise și cât mai puține cu putință' (Sakurazawa, 1995), citat ce ne amintește de "judecățile sintetice *a priori*" ale lui Kant.

* *

Revin acum asupra "longevității" (unui sistem de gândire) pentru a nuanța cele afirmate deja în legătură cu aceasta. Amintesc că am spus: '**Longevitatea** este dată de consecvența/coerența în aplicarea, în cadrul discursului, a unui *set de reguli de inferență*'. Acesta este însă numai un prim aspect al ei. Cel legat de *extensiunea* (pe orizontală - cantitativă) a numărului de propoziții valide emise în cadrul sistemului. Cel de al doilea aspect, dat de *intensiunea* (pe verticală - calitativă) a propozițiilor valide emise, depinde însă de adâncimea inciziei realizate de percepție care poate fi numai superficială - atunci când rămâne la nivelul senzațiilor obținute prin simțurile comune (nivelul macro-empiric al realității) - sau poate fi din ce în ce mai profundă - atunci când intervine *simțul interior*.

Ar mai fi de discutat și momentul în care, în cadrul unui sistem de gândire, apar așa numitele "propoziții indecidabile" (nici adevărate și nici false). Dar, deocamdată, mă opresc aici.

De asemenea, lucrurile se nuanțează dacă, în cadrul - de exemplu - al unei logici aristotelice, se admite "terțul inclus". Dar nici o astfel de discuție nu o voi dezvolta aici deoarece nu este, deocamdată, utilă.

* *

Să revin acum la cele afirmate la început în legătură cu **premisele de bază** a postmodernismului. Și anume că prin identificarea premisei respective eu nu am făcut altceva decât să intru în "pielea" unui adept al postmodernismului. Fără să schimb nimic din modul său de gândire. Adică să aplic o de-construcție de tipul "interpretului obișnuit" (critic de profesie). Cu deosebirea că, deocamdată, nu m-a interesat să des-conspir *setul său de reguli de inferență*. Ci numai să identific *premisele* (axioma sa de bază). Dacă am făcut-o corect, sau nu - asta e altceva. Eu însă cred că da. Aici se mai poate discuta mai mult. Cum ar fi, de exemplu, faptul că - spre deosebire de Parmenide și, după el, Heidegger (care consideră drept axiomă/prmisă una de tip "logic" și nu ontologic și anume "necontradicția") postmodernismul este mult mai consecvent în eroare deoarece se referă la însuși adevărul logic (considerându-l absolut) contrapunându-l unui adevăr ontologic (relativizat până la dispariție în cadrul realității macro-empirice). Dar, de ajuns!. Îmi dau seama că demonul analicității m-a furat și pe mine. Și, dintr-odată, îmi revin amintindu-mi (de-construindu-mă): 'Nu am să încerc să analizez la nesfârșit ideea pe care mi-o fac, deoarece *aceasta ar însemna să o distrug*' (Gonseth, 1936).

*

'La un Maestru al maștrilor (Iluminat) tot venea unul și altul să pună tot soiul de întrebări. Maestru, de obicei, rămânea tăcut. Dar avea tot timpul lângă el un discipol, extrem de doct, care răspundea cu citate din diverse Scripturi. La un moment dat, unul dintre vizitatori i s-a adresat

Maestrului: <Extraordinar! Discipolul Tău trebuie să fie aproape de Iluminare!>. Răspunsul: <Fi serios! Citește prea mult!> (Povestire Zen).

Să uităm împreună ce am scris până acum. Și să încercăm să punem, fiecare în parte și în tăcere, la lucru *simțul interior* dincolo de cuvinte. Va fi primul pas spre un adevărat *experiment filosofic* (Drăgănescu, 1979). Și să încercăm să vedem dacă "dincolo" de realitatea postmodernistă (empirică) mai există (sau nu) și altă/alte realitate/(niveluri ale realității).

Referințe bibliografice

- Deepak Chopra, 1993 *Agelwss Body, Timeless Mind*, ed. Three Riveres Press
- Deleuze Gilles, 1995 *Diferență și rpetiție*, ed. Babel
- Derrida Jacques, 1967 *De la grammatologie*, ed. Minuit
- Derrida Jacques, 1980 *De Socrate à Freud*, ed. Flammarion
- Derrida Jacques, 1998 *Psyché. Invention de l'autre*, ed. Galilée
- Derrida Jacques, 1999 *Sur Parole. Instantanés philosophiques*, ed. de l'Aube/France Culture
- Descartes René, 2000 *Principiile filosofiei*, ed. IRI
- Dharmamottara, 1962 *Commentary by Drahmamottara on Dharmakīrti's A short treatise of Logic*. Text translated from sanskrit and edited in the Bibliotheka Buddhica. In: Th. Stcherbatsky, *Buddhist Logic*, vol. II.
- Drăgănescu Mihai, 1979 *Profunzimile lumii materiale*, ed. Politică
- Eliade Mircea, 1981 - 1991 *Istoria credințelor și ideilor religioase vol. 1,2,3*, ed. Științifică și Enciclopedică
- Golu Mihai, 2002 *Bazele psihologiei generale*, ed. Universitară
- Gonseth Ferdinand, 1936 *Les mathématiques et la réalité. Essai sur la méthode axiomatique*, Paris
- Husserl Edmund, 1917 *Pure Phenomenology, Its Method and Its Field of Investigation*. Inaugural Lecture in Breisgau 1917. Tradusă în engleză la <http://uly.edu/~rsand1/husserl>
- Husserl Edmund, 1994 *Meditații carteziene*, ed. Humanitas
- Jung C. G., 2003 *Opere complete - Arhetipurile și inconștientul colectiv*, ed. Trei
- Klein Jean, 1988 *Who Am I ?*, ed. Element Books Limited
- Krishnamurti Jiddu, 1973 *The awakening of intelligence*, ed. Krishnamurti Foundation
- Krishnamurti Jiddu, 1978 *The wholeness of Life*, ed. Krishnamurti Foundation
- Krishnamurti Jiddu, 1985 *The ending of time*, ed. Krishnamurti Foundation
- Lévi-Strauss Claude, 1978 *Antropologia structurală*, ed. Politică
- Liiceanu Gabriel, 2003 'Câteva repere', Notă introductivă la Heidegger Martin, *Ființă și timp*, ed. Humanitas
- Lupasco Stéphane, 1974 *L'Énergie et la matière psychique*, ed. Jullard
- Lupasco Stéphane, *Logica dinamică a contradictoriului*, ed. Politică

-
- 1983
Manolescu Gorun, 'Despre sursele ontologice ale adevăratei cunoașteri în
2003 Buddhism și o paralelă Europeană', *NOEMA*, vol. II (1)
Manolescu Gorun, 'Postmodern versus postmodernism (I)', *Egophobia*, # 4
2005
Nicolescu Basarab, *Transdisciplinaritate - Manifest*, ed. Polirom
1999
Sakurazawa Nyoti, *Principe unique de la philosophie et de la science d'Extrême-
1995 Orient*, ed. Centre International Macrobiotique OSHAWA
Sogyal Rinpoche, 1992 *The Tibetan Book of Living and Dying*, ed. Rigpa Fellowship
Sri Nisargadatta *I Am That*, ed. Sudhakars Dishit, Bombay, India
Maharaj, 1973
Stcherbatsky Theodor, *Buddhist Logic (two volums)*. New York: Dover Pub. Inc.
1962